

Н.В.Піджарко, ст. ЛНУ ім. Івана Франка

МОДЕЛІ ТА СТРАТЕГІЇ ДЖЕРЕЛ ЗАЛУЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ БАНКІВ В УМОВАХ РИЗИКУ

Анотація. У статті розглянуті нові шляхи та стратегії щодо пошуку джерел залучення фінансових ресурсів комерційних банків в умовах нестабільної економічної ситуації в Україні та аналіз недоступності основних із них.

Ключові слова: банки, банківська система, кредити, фінансові ресурси, криза, синдиковані кредити, сврооблігації, субординовані кредити, рефінансування.

Актуальність. У сучасних умовах розвитку економіки проблема формування фінансових ресурсів має першорядне значення. Після розгортання кризи на світовому та вітчизняному ринках, багато основних джерел залучення фінансових ресурсів комерційними банками стали недоступними. Саме тому важливим є визначення рівня забезпеченості ресурсами банківських установ.

Аналіз структури ресурсів. Головним джерелом банківських ресурсів є залучені кошти, частка яких в середньому по банківській системі України складає 80% від загальної величини ресурсів, а решта (20%) припадає на власний капітал. Структура ресурсів окремих комерційних банків є індивідуальною і залежить від ступеня їх спеціалізації, особливостей їх діяльності, стану ринку кредитних ресурсів та інших факторів. У світовій практиці всі залучені ресурси за способом акумуляції поділяються на депозитні та недепозитні. Депозитні залучені ресурси – це кошти, які внесені в банк юридичними і фізичними особами на певні рахунки і використані ними відповідно до режиму рахунка і банківського законодавства. Недепозитні залучені ресурси банку – це позики на грошовому ринку, які залучаються у формі міжбанківських кредитів і кредитів НБУ, операцій з цінними паперами на вторинному фондовому ринку, а також позик на ринку євродоларів [1, с.133]. Ці ресурси є надважливими для підтримання достатнього рівня банківської ліквідності і тому з кожним роком все активніше використовуються комерційними банками України. Таким чином сьогодні, коли наслідки світових фінансових потрясінь спричинили в Україні кризу ліквідності як на рівні всієї країни, так і на рівні банківської системи, вплинувши безпосередньо на основні джерела залучення капіталу, особливо актуальним є вивчення стану та структури залучених ресурсів комерційних банків. Однією з основних тенденцій розвитку банківської системи України протягом 2004–2008 рр. стало стрімке нарощування банками запозичень на зовнішніх фінансових ринках: зовнішня заборгованість банків зросла з 1,75 млрд. дол. США (станом на 2004р.) до 39,424 млрд. дол. США (станом на 2009р.), при цьому питома вага зовнішньої заборгованості банків у валовому

зовнішньому борзі України за цей період підвищилась більше ніж у п'ять разів – з 7,3% до 37,8%. (табл. 1). Також, варто визначити структуру зовнішнього боргу України (рис. 1).

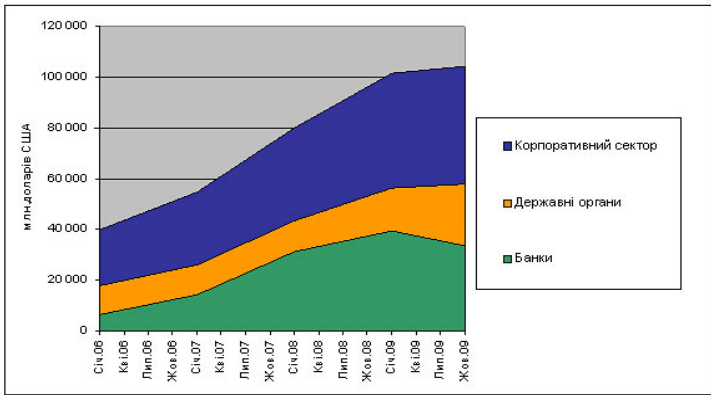

Рис.1. Структура зовнішнього боргу України за 2006-2009рр.
Джерело: [4].

Банки займають визначальну частину в структурі зовнішнього боргу України. Процеси активізації залучень коштів українськими банками на зовнішніх ринках характеризуються наявністю певних ризиків, які неоднозначно впливають на стан грошово-кредитного ринку та ефективність грошово-кредитної політики НБУ. Інтенсивно залучаючи дешеві кредити на зовнішніх фінансових ринках, банки нарощують валютні вкладення на внутрішньому кредитному ринку, стимулюючи підвищення доларизації – за 2006 р. показник доларизації підвищився з 23,6% на початку до 26,9%. Підвищення доларизації кредитного ринку негативно позначається на ефективності грошово-кредитної політики НБУ, оскільки процес регулювання грошово-кредитного ринку в таких умовах ускладнюється. При збільшенні обсягів зовнішньої заборгованості українських банків, змінювалась також її структура, набули поширення раніше недоступні для українських комерційних банків джерела залучення іноземних коштів такі, як залучення синдікованих кредитів та випуск єврооблігацій та кредитних нот.

Синдіковані кредити не потребують забезпечення, їх вартість обумовлюється попередньо, та як правило, не змінюється. Банки – члени синдикату мають перевагу в тому, що кредитні ризики перерозподіляються між усіма його учасниками. За таких умов можливі збитки для кожного з них відповідно зменшуються. Разом з тим, синдіковане кредитування має певні недоліки.

По-перше, це відносно короткі терміни позики (не більше 5-10 років). По-друге, має місце обмеження самостійності позичальників (не дозволяється проводити емісію боргових зобов'язань, обумовлені активи не можуть використовуватись під заставу). По-третє, треба витримувати визначений

рівень фінансового лівереджу (капітал/активи). Складні проблеми виникають у випадках необхідності перегляду умов фінансування, пов'язаних з погіршенням стану боржника. До додаткових укладень призводить і необхідність оприлюднення ставок запозичення за умов синдикування (тоді як прями позики на двосторонній основі, як правило, є більш конфіденційними).

Таблиця 1

Динаміка зовнішньої заборгованості банків України,
за 2004-2009рр.

Показник	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Зовнішня заборгованість банків – всього, млн. дол. США	1746	2662	6112	14089	30971	39424
Питома вага зовнішньої заборгованості банків у валовому зовнішньому борзі, %	7,3	8,7	15,4	25,8	36,6	37,8

Зовнішні позики у вигляді синдикованих кредитів та єврооблігацій боляче вдарили по сектору. Установи, обтяжені ростом проблемних активів, домагалися реструктуризації або ж заспокоювали інвесторів показовим урізанням витрат. Замінити запозичені боргові ресурси депозитними стало вкрай важко. Варто зазначити обсяги синдикованих кредитів в розрізі українських банків і термінами їх отримання та погашення (табл.2). З приходом кризи ринок синдикованих кредитів поринув у глибоку стагнацію. Банки з великими проблемами погашали старі позики, отримані в часи кредитної ейфорії.

Решта синдикованих позик, що числяться на балансах українських банків - це старі кредити, отримані ще 2008 року, у поверненні яких мало хто сумнівається з огляду на значний рівень підтримки акціонерів банків-боржників і відносно невеликі обсяги боргу.

Отримати двосторонні кредитні лінії від афільованих структур під час кризи було легше порівняно з виходом на заморожені ринки синдикованих позик. Зростання ризиків інвестування в економіку України, виражене падінням суверенних рейтингів і політичним хаосом, не сприяє відновленню синдикованого кредитування. Розвиток ринку синдикованого кредитування в Україні приходить на 2004 р. Тенденція до збільшення обсягів залучених синдикованих кредитів була позитивною до 2007 р. та стрімко обірвалася за показниками 2008 року (табл. 3). Показники 2008 року свідчать про негативний вплив кризових явищ, який вилився в неможливість пролонгації наявних кредитів, рефінансування їх закордоном або отримання нових позик. Поквартальний аналіз обсягів наданих українським банкам синдикованих

кредитів демонструє значне скорочення ємності ринку синдигованих кредитів у IV кварталі 2008 р., що пояснюється стрімким відтоком іноземного капіталу з України (табл. 4).

Таблиця 2.

Синдиговані кредити деяких українських банків

Банк-позичальник	Обсяг, мільйони доларів	Дата погашення	Дата отримання	Ставка, %	Організатори
Райффайзен Банк Аваль	116,5	2010, липень	2008, липень	LIBOR+1,5	<i>Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ, BayernLB, HSBC</i>
Сведбанк	14,0	2010, серпень	2008, серпень	LIBOR+1,7	МФК
ОТП Банк	37,0	2010, серпень	2008, серпень	LIBOR+1,65	<i>RZB, BayernLB</i>
Укргазбанк*	23,0	2012, серпень	2008, серпень	LIBOR+3,25	<i>ING, Standard Bank</i>
Родовід Банк	25,0	2013, червень	2008, червень	LIBOR+3,85	<i>FMO, DEG</i>
ПУМБ *	237,0	2014, грудень	Об'єднаний пул	LIBOR+2,5-3	-

* - кредит пролонговано в ході реструктуризації. Джерело: [3].

Таблиця 3.

Накопичений обсяг ринку синдигованих кредитів в Україні, 2005-2008 рр., млн. дол. США

Період	Ємність ринку синдигованих кредитів, млн. дол.	Абсолютний приріст, млн. дол.	Темп росту, %	Темп приросту, %
2005	1727	-	-	-
2006	2674	947	155	55
2007	6671	3997	249	149
2008	2306	-4365	34	-65

Джерело: [4]

В 2009 року синдиговані позики українським банкам не видавалися.

У час кризи особливої популярності набули субординовані позики з терміном погашення більше п'яти років. Особливо активними у наданні субординованих кредитів українським банкам, крім акціонерів та держави, були ЄБРР та Міжнародна фінансова корпорація.

Таблиця 4.

Накопичений обсяг ринку синдигованих кредитів в Україні,
I-IV квартали 2008 р., млн. дол. США

Період	Ємність ринку синдигованих кредитів, млн. дол.	Абсолютний приріст, млн. дол.	Темп росту, %	Темп приросту, %
1 квартал 2008 року	956	-	-	-
2 квартал 2008 року	578	-378	60%	-40%
3 квартал 2008 року	652	74	113%	13%
4 квартал 2008 року	120	-532	18%	-82%

Джерело: [4]

Субординовані кредити від ЄБРР на стадії видачі

Банк-позичальник	Обсяг проекту, мільйони доларів	Дата підписання договору
Укрексімбанк	179,8	20.05.2009
Райффайзен Банк Аваль	107,9	30.11.2009
Укрсоцбанк	71,9	27.07.2009
Укрсиббанк	71,9	25.09.2009
Форум	57,5	20.07.2009
Райффайзен Банк Аваль	53,9	22.12.2008
ОТП Банк	46,7	09.04.2008

Джерело: [4].

Що стосується єврооблігацій, то у 2009 році не зафіксовано жодного випуску банківських єврооблігацій, якщо не брати до уваги виходу на ринок компанії “ВТБ Лізинг Україна”, пов'язаної з ВТБ банком. Інвесторів, які володіли єврооблігаціями українських банків, найбільше хвилювала лавина проблемної заборгованості та випадки неповернення коштів деякими фінансовими установами. Реструктуризацію зобов'язань за єврооблігаціями довелось провести Альфа-Банку, ПУМБ, банку “Фінанси та Кредит” [1, с.136]. Ситуація на ринку корпоративних облігацій, що торгуються на біржах, подібна до історії з єврооблігаціями. Відмінні риси - менша ємність ринку, більша кількість учасників та відсутність прив'язки до курсу долара, що нівелює валютні ризики. При цьому покупцями корпоративних облігацій часто є нерезиденти, які працюють на українському фондовому ринку через іноземні банки та інвестиційні фонди. Графік погашення гривневих облігацій повторює картину з євробондами: найбільші виплати заплановані на наступні три роки з максимумом у 2012 році. На даний момент альтернативними

джерелами залучення фінансових ресурсів для українських комерційних банків є рефінансування Національного банку України, а також кредити світових фінансових організацій (МВФ, СБРР), оскільки за даних умов залучення депозитів та кредитування іноземними комерційними установами вважаються мало ймовірними.

Висновок. Фінансові ресурси є надважливими для підтримання достатнього рівня банківської ліквідності і тому з кожним роком все активніше використовуються комерційними банками України. Таким чином сьогодні, коли наслідки світових фінансових потрясінь спричинили в Україні кризу ліквідності як на рівні всієї країни, так і на рівні банківської системи, вплинувши безпосередньо на основні джерела залучення капіталу, просто необхідним є вивчення стану та структури залучених ресурсів комерційних банків. При цьому потрібно шукати найбільш оптимальних джерел і способів їх залучення, звертаючи увагу на ризики.

1. *Кутідзе Л.С., Гранько О.А.* Структура залучення фінансових ресурсів комерційним банком: деформація під впливом світової фінансової кризи // Економічний простір. – 2009. – №23/2. – С.312
2. *Шелудько Н.М.* Зовнішні запозичення банків України: тенденції, проблеми, перспективи // Економіка і прогнозування. – 2007. – №1. – С. 130–136.
3. <http://www.bank.gov.ua>.
4. <http://delo.ua>.

Поступила 1.02.2010р.

Л. С. Сікора, д.т.н., А. Квас, студент НУ “ЛП”

МОДЕЛІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ДІАЛОГУ РІЗНОМОВНИХ АГЕНТІВ В ПРОЦЕСІ ТВОРЕННЯ ВИРОБНИЧИХ СИСТЕМ

Анотація. Розглянуто ситуації, які виникають при побудові систем, що комплектуються різними постачальниками, проаналізовано вимоги до мовних знань персоналу та розглянуто інформаційні схеми діалогу.

Annotation. The paper studies the situations which occur during the construction of systems that are completed by different suppliers. Personnel linguistic knowledge requirements are analyzed. Information dialog charts are examined.

Ключові слова: Модель, діалог, дерево трансляцій, система, агент, ситуація.

Актуальність. Сучасний етап розвитку виробництва характеризується тим, що для створення нових підприємств використовуються проекти,